

MAKOVECZ IMRE VÁNDORISKOLÁSOKKAL, 1998

VAGABONDOK NEMZEDÉKE SZERVES ÉPÍTÉSZEK MA

SZÓVEG TEXT: KULI LÁSZLÓ

A magyar organikus építészet alap gondolatait, alapköveit a két nagy hatású mester, Makovecz Imre és Csete György rakta le. Tanítványi nemzedékek sora került ki kezeik alól, szakmai jelenlétük megszűnése hatalmas űrt hagy utánuk. Kérdés, hogy az életművek gondozásán, ápolásán kívül meg tud-e maradni szellemi örökségük az építészeti nyelvben? Élő gondolatként tud-e megmaradni? Mivé képes átalakulni, miből képes majd táplálkozni ez az építészeti szemlélet?

U. NAGY GÁBOR: TÁNCPAJTA, ÓRISZENTPÉTER

Makovecz Imre távozása után fontos áttekinteni, hogy munkássága mennyiben hatott a mai magyar építészetre, hol mutatható ki, hogy egy-egy alkotás rokonítható az organikus gondolattal. Ennek kapcsán sok olyan építészről esik szó manapság, akik bár nem tekinthetők Makovecz-tanítványnak, alkotásaikon mégis kimutatható az organikus szemlélet és tervezői gondosság. Ezen építészeti alkotói módszer körülrása elengedhetetlenül fontos a jövőt illetően, de vallom, hogy a személyes tanítás által átadott gondolat, a tanítványi láncba való becsatlakozás itt is mindennél fontosabb, tehát csak a tanítványok építészeti munkásságának építészeti közbeszédbe való beemelésevel lehet teljes az organikus építészet jövőjéről folyó diskurzus.

Makovecz esetében három tanítványi nemzedékről lehet beszélni: a 70-es években szervezett magán-mesteriskola hallgatóiról, a 80-as évek visegrádi táborainak pályakezdő építészeiről és a 90-es évektől a vándoriskolás nemzedékről. Az alábbiakban ez utóbbival foglalkozom. A

Vándoriskola 25 éves működése alatt számos építész bocsátott útjára. Néhányan közülük ismertek az építész szakmában, de sokan az aktív névtelenséget választva dolgoznak a Kárpát-medence különböző részein. Közhelynek számít, de igaz, hogy a vándoriskolai mesterképzés igazából embert épít, nem csupán építészt képez. Ez az oktatási forma tudatosan nyúl középkori céhes előképekhez, hiszen René Guénontól tudjuk, hogy a beavatás eredetileg még szorosan összekapcsolódott a mesterségekkel, a szakmát csak bázisul használva a belső építkezéshez. Az itt végzett vándorok, bárhová kerültek is, megállták a helyüket. Nem csak épületeket építettek, hanem közösséget is. Akadnak köztük, akik gazdálkodásra adták fejüket, sokan közösséget vezetnek és tartanak egyben, hagyományt őriznek és adnak tovább, nem csak az építészet területén. Sajátos, mai népművelőként hozzájárulnak a nemzet magára találásához.

Munkáikon látszik, hogy minden vándorépítész saját, többé-kevésbé független alkotói metódus szerint tervez. Itt érhető tetten, hogy az organikus építészet nem stílus, hanem alkotói módszer, attitűd, életszemlélet. Nem formai kérdés tehát. A dolgokhoz, a világhoz való hozzáállás kérdése inkább, s mint ilyen, állandó állásfoglalás. A Vándoriskolában végzett építészek a szakmát jóval többre értékelik, mint pusztán dizájn vagy kreatív elfoglaltságot. A személyiséget fölébe helyezik az egyénnek. Komolyan veszik Makovecz Imre tanítását, miszerint a perszóna eredetileg álarcot jelentett, ami elfedi az egyén vonásait, hogy felruhazza egy magasabb idea attribútumaival, mivel a személyiség – az egyénnel ellentétben – felfelé nyitott. A személyiség meghaladása, a személyiség-feletti állapot elérése már belső feladat.

Ehhez a belső építkezéshez szellemi forrásterületekre és mesterekre van szükség. A korábbi tanítványi nemzedékek esetében erősebb volt az antropológia mint szellemi háttér jelenléte. A Vándoriskola is megadta a lehetőségét ennek megismerésére, de az évek során más forrásterületeket is bevont a képzésbe. Említhetjük Pap Gábor és Molnár V. József magyar néphagyománnyal foglalkozó kutatásait és ezek eredményeit, a tájépítész bevonását az oktatási rendszerbe, vagy a határon túli magyar építész-műhelyekkel való megerősített köteleket. A végzett vándorok ezt a tudásanyagot egészítik ki, saját személyes érdeklődésüknek megfelelően, más forrásterületekkel. Egyes munkákban megjelennek a földszűrés kutatásterületének tanulságai, az egyre fontosabbá váló energetikai újítások tapasztalatai és a fenntarthatóság szempontrendszeré, de mellettük szellemi szinten megjelenik a keresztény ezotéria, a metafizikai tradíció vagy akár a magyar hagyományőrző mozgalmak gazdag tárháza. Akadtak olyan vándorépítészek, akik a MÉSZ Mesteriskolát is elvégezték és becsatolták munkájukba az ottani tapasztalataikat. Látszik, hogy a vándorépítész nemzedék alapvetően nyitott a szellemi befogadásra.

A modern mozgalom a kezdetekkor a tagadásból határozta meg önmagát, és eredményként az ornamentikát eltörlő letisztultságot mutat-

KOVÁCS GÁBOR: HEGYI MENEDÉKHÁZAK, KISIRTÁS

ta fel. Ezzel szemben a szecesszió, vagy a magyar organikus építészet klasszikus formái az életigenlést állították szembe a sokszor arctalan letisztultsággal. A vándorépítész nemzedék felismerte e szembenállás tarthatatlanságát, és a „tagadás tagadásával” emelkedik felül a kérdé- sen. A világot másként osztja fel: a módszerek, az eszközök és a formák szintjén folytatott viták helyett arról beszél, hogy vannak az élet rendjébe illeszthető és azzal ellentétesen működő erők, hatások és cselekedetek. Ezek közül kell választani. Ez nem építészeti, művészeti, vagy esztétikai kérdés, nem is morális-etikai szépeltetés, hanem ezeket messze megha- ladó akció, az intellektuális intuíció azonnali válasza egy adott kérdésre.

Ahhoz, hogy a modern építészeti felfogásról csendben leváló törekvé- sek és az organikus építészetet képviselő tanítványok megtalálják a közös hangot, és szakmai hitelességet tudjanak felmutatni, meg kell határozniuk a szellemi határvonalakat. Látni kell, hol vannak az együttműködés, a közös gondolkodás területei, és hol húzódnak azok a valóban tapintha- tó szellemi törésvonalak, amit saját belső rendjükből adódóan már nem hajlandóak átugrani.

Nézetem szerint a vándoriskolás nemzedék nagy többsége, mint az organikus, vagy élő építészeti-szellemi irányzat legfiatalabb hulláma két dologban nem tud kompromisszumot kötni: a személyiség és az időfel- fogás kérdéskörében.

Mit jelent számunkra a személyesség kérdése? A vándorépítész nemzedéke ezt bizalmi kérdésként kezeli. A személy je- lenléte az alkotói folyamatban nem nélkülözhető, ezért gyanakvóan fogad minden egységesítésre, uniformizálásra utaló jelenséget. Ezt a jelenséget ismeri fel a fősodratú építőművészet egyre nagyobb számú és egyre egy- formább produktumaiban, és általában ezért nem indul nyílt tervpályáza-

ERHARDT GÁBOR: SZILVÁS FÜRDŐ, MÁD

tokon sem, mert tapasztalata szerint az ott díjazott művek oly bántóan egyforma merítésűek, hogy építészet-szemléletének egyéni hangjai ott nem szólhatnak meg. A meghívásos tervpályázati forma viszont kifeje- zetten üdvözlendő, hiszen a kiválasztásban már megjelennek személyes vonatkozások: a felkérés eleve bizalmat mutat.

Mi a helyzet az időfelfogással? Az építészet mindig az idővel babrál. A vándorépítész az időnkívülség szószólója, e területen is gyanakvással fo- gadnak minden olyan jelenséget, ami az időbeliség vonatkozásában csak a fejlődésmitosz erősítésével tud megnyilvánulni. Vallják, hogy a technikai fejlettség egyre magasabb szintjei az ember valódi helyzetében semmiféle fejlődést nem jelentenek, sőt az esetek többségében inkább egyre nö- vekvő alávetettséget okoznak. Ezért építészeti nyelvüket csak olyan ele- mekkel gazdagítják, melyek kiálltak már bizonyos próbákat, megtisztultak a megújító küldetéstudattól és önmagukban értelmezhetőek, hasznosak.

A vándorépítész nemzedék nagy többsége talán nem eléggé látható módon, de folyamatosan alkot. Sajátos dolog, hogy a legtöbbjük ezt csendben, saját környezetében teszi és az építész szakmai vérkeringés- ben inkább perifériálisan vannak jelen. Elvégzett munkájuk minősége és hasznossága azonban letagadhatatlan és nem csak az építészet területén mérhető. Az építész szakmán is múlik, hogy be tudja-e vonni őket job- ban a szakmai közéletbe, mert sajátoságos létszemléletük erre őket nem sarkallja. Pedig munkásságuk az organikus vagy élő építészeti szemlélet továbbélésében igen jelentős.

(Az I. Építészeti Nemzeti Szalonon a Múcsarnokban, 2014. június 7-én elhangzott előadás szerkesztett változata)

ZSUFFA ZSOLT - KALMÁR LÁSZLÓ: KONYÁRI PINCESZET, BALATONLELLE

THE GENERATION OF VAGABONDS ORGANIC ARCHITECTURE TODAY

After the death of Imre Makovecz, it seemed necessary to survey and assess to what extent his oeuvre influenced contemporary Hungarian archi- tecture, where his influence is traceable, and which individual buildings may be associated with the organic concept. Apropos of this, many archi- tects are mentioned who may not have been followers of Makovecz, but still have had works so far that reflect the organic approach and careful design work so typical of the master. The description of this architectural method is inevitably important for the future, but we also have to recognize the importance of ideas passed on via personal teaching and by joining the chain of followers, which means that the discourse about the future of organic architecture is only complete if we include and raise public and professional awareness of the architectural works of his students.